

тільки слабкими знаннями і навичками правомірної поведінки (А. Гришко, Г. Запрягаєв, Л. Сабліна, В. Синьов, А. Раку, А. Селецький, О. Северов та ін.), а й зниженою здатністю до самостійного набуття цих знань, невмінням застосовувати наявні знання в нових ситуаціях.

Як довели результати наукових досліджень та практика організації навчально-виховного процесу у допоміжній школі, під впливом корекційно спрямованої системи правового виховання розумово відсталі діти здатні правильно оцінити явища навколишнього середовища, у тому числі і правового характеру. Для цього пропонується підсилення педагогічного керівництва пізнавальною діяльністю і поведінкою з використанням різноманітних прийомів, спрямованих на свідоме засвоєння правових знань і навчання їх застосування (В. Петрова, Б. Пузанов, В. Синьов та ін.).

Слід також відзначити, що в спеціальній літературі з досліджуваної проблеми містяться лише окремі рекомендації, головним чином методичною характеру, які недостатньо розкривають специфіку організації правового виховання учнів допоміжної школи, що не дозволяє максимально використати значні корекційно-виховні можливості навчальних занять з основ правових знань. Багато аспектів цієї проблеми ще не з'ясовані. Так, зокрема, в олігофренопедагогіці залишаються не дослідженими педагогічні умови забезпечення корекційної спрямованості процесу оволодіння правовими знаннями та нормами школярами та інші.

Список використаних джерел

1. Болдырев Н. И. Методика воспитательной работы в школе : учеб. пособие для студ. пед. инс-тов / Н. И. Болдырев. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Просвещение, 1981. – 223 с.
2. Запрягаев Г. Г. Психологическая характеристика умственно отсталых подростков с трудностями поведения : дис. ... канд. пед. наук : 19.00.08 / Григорий Григорьевич Запрягаев. – М., 1986. – 175 с.
3. Макаренко А. С. Педагогические сочинения : в 8 т. – М. : Педагогика, 1983 – Т.2. – 1983. – 512 с.
4. Пузанов Б. П. Правовое обучение и воспитание учащихся старших классов вспомогательной школы : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03 / Борис Пантелемонович Пузанов – М., 1980. – 162 с.
5. Синьов В. М. Особливості виховання соціально-нормативної поведінки учнів допоміжної школи / В. М. Синьов // Психолого-педагогічні основи корекційної роботи в спеціальній школі : хрестоматія. – Кам'янець-Подільський, 2004. – С.197–203.
6. Фіцула М. М. Правове виховання учнів : метод. посіб. / Михайло Миколайович Фіцула. – К. : ІЗМН, 1997. – 146 с.

In the article the analysed approaches, in relation to forming of the sociallegal breeding mentally backward students.

Keywords: right, legal education, legal formed, mentally backward students.

Отримано 18.09.2010 р.

УДК 376.1

С.П. Миронова

КОРЕКЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ВАДАМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті описано прийоми корекційної роботи та індивідуального підходу до дітей з різними порушеннями психофізичного розвитку у процесі їх індивідуального навчання.

Ключові слова: корекційна робота; індивідуальне навчання; індивідуальний підхід; діти з порушеннями психофізичного розвитку; вчитель індивідуального навчання.

В статье описаны приемы коррекционной работы и индивидуального подхода к детям с различными нарушениями психофизического развития в процессе их индивидуального обучения.

Ключевые слова: коррекционная работа, индивидуальное обучение, индивидуальный подход, дети нарушениями психофизического развития, учитель индивидуального обучения.

На часі в Україні водночас із загальною існує і система корекційної освіти, яка являє собою сукупність різних типів закладів, що забезпечують відповідну освіту, виховання, корекційну роботу, соціальну допомогу дітям з порушеннями психофізичного розвитку. Якщо ж за певних поважних причин (стан здоров'я дитини, відсутність згоди батьків тощо) дитина не може знаходитись у колективі, їй пропонують індивідуальне навчання за програмою того закладу, який відповідає її діагнозу й віку.

Індивідуальне навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку ґрунтується на принципах спеціальної дидактики, тому обов'язково **є корекційно спрямованим**.

У корекційній педагогіці є багато досліджень, присвячених розробці змісту і методів навчання різних категорій дітей з психофізичними порушеннями, зокрема, праці Р.М.Боскіс, А.Д.Гонсева, А.І.Захарова, Т.Д.Ілляшенко, Г.Ф.Кумаріної, М.П.Матвєєвої, В.Г.Петрової, В.М.Ремажєвської, В.М.Синьова, Є.П.Синьової та ін. Всі вчені одноставні щодо необхідності корекційної спрямованості навчання цих дітей незалежно від типу закладу, і наголошують, що зміст та засоби корекції обумовлюються специфікою наявного порушення, а не формами організації навчання.

Для успішної організації індивідуального навчального процесу дітей з психофізичними вадами вчитель має добре володіти знаннями особливостей їхнього психофізичного розвитку, типових труднощів, що виникають при оволодінні навчальним матеріалом і є обумовленими характером захворювання. Педагог має розуміти, на якому етапі й чому виникла та чи інша проблема у навчанні, як це відображається на засвоєнні навчальної програми. До початку навчально - корекційної роботи вчитель має детально вивчити документацію про дитину; провести бесіду з батьками про інтереси дитини, її схильності, потреби, улюблені заняття; з'ясувати її характерологічні особливості та особливості поведінки; вивчити стосунки у родині.

Наголосимо, що для добору й реалізації методики корекційного навчання вчитель має на високому фаховому рівні оволодіти спеціальною психологією та педагогікою у певній галузі дефектології. Саме тому **вчитель індивідуального навчання повинен мати відповідну дефектологічну освіту**.

Для навчання дітей з психофізичними вадами використовуються ті ж методи, що й для здорових дітей, проте особливості психофізичного розвитку учнів обумовлюють інакші способи застосування цих методів. Зокрема, **методи навчання повинні бути корекційно – розвивальними**. Це найсуттєвіша відмінність спеціальної дидактики, яка означає, що будь-який метод окрім дидактичної мети має розв'язувати і корекційну, спрямовану на розвиток учнів. В організації навчальної діяльності враховується рівень знань, темп роботи, динаміка втомлюваності, обсяг пам'яті, стійкість уваги, достатність психічних процесів дитини, рівень розвитку її мовлення та опорно-рухової системи.

Методи слід застосовувати у нерозривній єдності, гармонійно. Це обумовлено характером процесу пізнання, в якому поєднуються безпосереднє сприймання об'єктів і явищ, розумова обробка результатів сприймання і практична діяльність. Жодна форма пізнання не може бути абсолютизована, оскільки це негативно вплине на реалізацію корекційних завдань.

У процес навчання **необхідно включати методи, які викликають інтерес до учіння**. Це, зокрема, використання різних видів ігор, створення ігрових моментів, моделювання реальних ситуацій тощо.

Методи мають відповідати принципам спеціальної дидактики. А саме:

- мають бути спрямованими не лише на формування знань, вмінь і навичок учнів, корекцію їх психофізичного розвитку, а й на їх моральне виховання;
- мають бути доступними для учнів і водночас забезпечувати доцільний рівень труднощів з метою стимулювання учнів до розумових дій, докладання вольових зусиль, оптимального розвитку;
- мають забезпечувати свідомість і міцність засвоєння знань дітьми, формувати у них вміння застосовувати теоретичні знання у практичній діяльності в різних умовах;
- мають формувати послідовне і системне оволодіння досвідом ;
- повинні стимулювати учнів до самостійної роботи, творчості, ініціативи;
- при виборі методів слід враховувати не лише загальні психічні закономірності, властиві дитині з певною аномалією та діагнозом, а й індивідуальні особливості кожної дитини.

Ефективність навчання учнів з психофізичними вадами залежить від того, наскільки вчителю вдасться врахувати індивідуально-психологічні можливості кожного з них і створити відповідні умови. Індивідуальне навчання, як і його колективні форми, передбачає урахування при доборі дидактичних методів і прийомів наступних **особливостей**:

- ✓ клінічний діагноз; структура дефекту: первинний дефект, вторинні відхилення, наявність ускладнень, стан аналізаторів, фізичний стан, збережені сторони психіки;
- ✓ індивідуальні особливості пізнавальних процесів;
- ✓ темп діяльності;
- ✓ динаміка втомлюваності;
- ✓ коло уявлень про навколишнє середовище, рівень знань, зона актуального та найближчого розвитку;

- ✓ самооцінка; ставлення дитини до власного дефекту; компенсаторні можливості;
- ✓ особливості емоційної сфери;
- ✓ характерологічні особливості.

Відповідно різні категорії дітей з психофізичними вадами потребують специфіки у використанні прийомів корекційного навчання. Опишемо окремі з них, зауваживши, що детальне оволодіння спеціальними методиками можливе лише за умови копіткого вивчення фахівцями конкретних галузей дефектології.

Особливості корекційної роботи у навчанні дітей з вадами слуху

- робоче місце дитини має бути розташовано так, щоб вона завжди добре бачила обличчя вчителя;
- слід вимагати від дитини, щоб вона завжди дивилась на вчителя у момент його мовлення;
- слід контролювати, чи почула й зрозуміла дитина матеріал. Це можна здійснювати у різних формах, наприклад: «Повтори, що я сказала», «Продовж, будь ласка», «Розкажи, що ми сьогодні вивчали»;
- особливої корекційної спрямованості набувають уроки рідної мови, оскільки вади слуху перешкоджають правильному оволодінню мовою і мовленням. Тому важливого значення набуває граматична правильність мовлення дитини. Слід пропонувати учневі завдання, в яких він міг би вправлятися у складанні словосполучень і речень, коротких текстів у межах теми, що вивчається;
- необхідно приділяти увагу корекції звуко-буквеного складу слів;
- для уникнення помилок перед диктантом повідомити учня про що йдеться у тексті; заздалегідь ознайомити із складним для нього звуко-буквеним складом, значенням і граматичним оформленням слів і словосполучень;
- слід спеціально готувати учня до переказу. Наприклад, спочатку пропонують учневі почитати текст про себе, потім послухати, як читає вчитель. Якщо й після цього учневі важко переказувати самостійно, то скласти з ним разом запитання чи план до тексту;
- на уроках математики особливу увагу приділяти розумінню словесної умови задачі.

Особливості корекційної роботи у навчанні дітей з вадами зору

- робоче місце дитини має бути гарно освітленим;
- в організації робочого місця, обсягу матеріалу, наочності й методів навчання необхідно враховувати конкретний зоровий діагноз;
- наочні посібники мають бути чіткими, яскравими, не дрібними;
- зорову роботу слід чергувати з усною чи дотиковою, враховуючи підвищену втомлюваність зору;
- для зняття зорової втоми після 10-15 хвилин зорового навантаження виконати спеціальні розслаблюючі вправи;
- не перебільшувати обсяг домашніх завдань, щоб не перевантажувати зір;
- використовувати не лише зір, а й збережені аналізатори;
- слідкувати за поставою дитини: відстань від очей до робочої поверхні має бути не меншою за 30 см, для читання використовувати підставки;
- можна використовувати спеціальні адаптивні умови, наприклад, оптичні (окуляри, лінзи, призми), неоптичні (фломастери чорного кольору, кольорові маркери тощо).

Особливості корекційної роботи у навчанні дітей з вадами мовлення

- важливим завданням є стимулювання пізнавальної й мовленнєвої активності дитини;
- слід формувати прийоми розумової роботи, необхідні для оволодіння граматикуою;
- необхідно здійснювати роботу над усіма ланками процесу породження мовленнєвого висловлювання, зокрема: мотивація мовленнєвих дій, їх планування, контроль за мовленням;
- вчити дитину міркувати, робити розгорнуті висновки;
- детальний інструктаж перед виконанням завдань, з урахуванням можливих проблем у розумінні мовлення;
- при грубих і стійких помилках дитини у письмі й читанні не додаткова робота, а – спеціальний логопедичний вплив;
- мовлення педагога має бути зразковим, чітким, емоційно виразним, складатись із коротких зрозумілих речень;
- урахування особливостей особистості дитини (зокрема, при таких діагнозах, як ринолалія, заїкання та інш.) й психологічна підтримка з боку вчителя – підбадьорювання, заохочення успіхів.

Особливості корекційної роботи у навчанні дітей з вадами інтелекту

- адаптація змісту освіти до пізнавальних можливостей учнів, що виявляється в зменшенні обсягу матеріалу, його спрощенні за характером і структурою;
- наочність навчання: використання різних видів наочності, її відповідність рівню розвитку сприймання й мислення дитини, поступове ускладнення (від реальних предметів та об'єктів до символічної наочності), задіювання якомога більшої кількості аналізаторів (слух, зір, дотик), поєднання наочних методів із словесними, практичними;

- уповільненість процесу навчання з урахування інертності нервових процесів дітей;
- повторюваність у навчанні та вихованні з метою ліквідації фрагментарності сприймання, недосконалості запам'ятовування. Повторення має бути систематичним, різноваріативним, з різним ступенем залучення дитини;
- включення учня в діяльність, спрямовану на подолання труднощів і перешкод (принцип вправляємості) – всі теоретичні відомості, правила мають бути засвоєні через практичну діяльність різного ступеня труднощів і новизни; без відпрацювання вмінь у практиці подолати наявний у розумово відсталих учнів розрив між теорією й практикою неможливо;
- спеціальна організація праці – у процесі роботи слід вчити учня планувати свою діяльність, міркувати про послідовність та способи виконання, описувати результати і порівнювати їх із зразком;
- використання гри у навчально - корекційній роботі – з метою підвищення інтересу дитини до навчальної діяльності, подолання її пасивності слід використовувати як дидактичну, так і сюжетно-рольову гру;
- дотримання охоронно-педагогічного режиму з урахуванням конкретного клінічного діагнозу;
- позитивні емоції педагога слугують засобом стимулювання дитини до навчальної діяльності й спілкування, формують її віру у свої можливості.

Особливості корекційної роботи у навчанні дітей із ЗПР

- основним завданням є допомога дитині в оволодінні різними знаннями про навколишнє середовище, розвиток у неї спостережливості і досвіду практичної навчальної діяльності, формування вмінь самостійно здобувати знання і користуватись ними;
- необхідно передусім виявити і заповнити прогалини у знаннях дитини;
- максимально стимулювати й підтримувати активність дитини;
- при наявності труднощів у виконанні практичної роботи – пояснити навчальний матеріал заново і дати додаткові вправи, дати додаткові навідні запитання, навести аналогії;
- частіше, ніж у роботі з нормально розвиненими дітьми, використовувати наочність, вправи;
- при труднощах орієнтації у завданні - використовувати поетапну інструкцію і поетапне узагальнення;
- давати завдання з опорою на зразок (наочний, словесний, конкретний);
- розвивати навички планування своєї діяльності, самоконтролю і словесного звіту;
- працювати в уповільненому темпі, підвищуючи його поступово;
- підвищувати працездатність дитини;
- зменшувати кількість ігрових методів навчання, формуючи прийоми навчальної діяльності;
- підвищувати мотивацію навчально-пізнавальної діяльності.

Особливості корекційної роботи у навчанні дітей з вадами

опорно-рухового апарату

- слід визначити оптимальне дозування виконання письмових робіт з урахуванням порушень загальної та дрібної моторики пальців рук;
- передбачати варіативність письмових робіт – не лише самостійне письмо, а й роздаткові картки з друкованою основою; не лише ручка, а магнітна дошка, комп'ютер;
- давати більше часу на виконання письмових завдань або заміна частини з них на усні;
- при наявності порушень просторових відносин і несформованості зорово-просторової координації слід використовувати наступні прийоми:
- спеціально вказати (ручкою, олівцем) рядок і місце, де потрібно починати писати, малювати;
- позначати відстань між рядками чи частинами завдання;
- при виконанні арифметичних дій у стовпчик можна розфарбувати клітинки олівцем, наприклад, сотні – зеленим, десятки – синім, одиниці – червоним;
- використовувати перфокарти;
- при читанні використовувати спеціальні закладки з прорізами для фіксування слова, словосполучення чи речення;
- оцінюючи дитину, не знижувати бали за повільну відповідь, недостатню інтонаційну виразність, особливості письма.

Особливості корекційної роботи у навчанні дітей з порушеннями емоційно-вольової сфери

Основою навчально-виховної роботи з дітьми з реактивними станами і конфліктними переживаннями є ослаблення чи усунення дії психотравмуючого фактору. Ці діти потребують таких спеціалістів, як психолог, психотерапевт, індивідуального підходу з боку вчителя. Важливим є включення дитини у колективні форми спілкування й діяльності.

При наявності психопатії:

- виховання цілеспрямованої й планомірної діяльності;
- формування гальмівних реакцій;
- виховання інтелектуальних інтересів;
- вироблення правильної й усвідомленої самооцінки поведінки і діяльності;
- чіткий режим;

- постійний контроль за діями дитини;
- єдність вимог з боку членів родини, педагогів;
- у спілкуванні з дитиною – спокійний тон, врівноваженість;
- при назріванні афективних спалахів - переключення дитини на інші види діяльності.

З аутичними дітьми працюють психотерапевти, психолог.

Наголосимо, що всі категорії дітей з психофізичними вадами потребують не лише навчання, а й корекції індивідуальних порушень розвитку, яка розв'язується як на уроках, так і у процесі індивідуальних корекційних занять із спеціалістами.

Співпраця вчителя з іншими спеціалістами та батьками дитини

Досить часто дитина, якій призначено індивідуальне навчання, потребує допомоги не лише вчителя, а й інших спеціалістів, зокрема, логопеда, психолога, лікаря, тифло- чи сурдопедагога. Ефективність індивідуального навчання, рівень засвоєння дитиною навчальної програми та результативність корекційної роботи великою мірою залежать від співпраці вчителів, цих спеціалістів і батьків дитини. Зауважимо, при яких вадах дитина потребує корекційної роботи вузьких спеціалістів:

- логопедична робота проводиться з дітьми, які мають вади мовлення, інтелекту, ЗПР, ДЦП, комплексні порушення; за наявності мовленнєвих порушень і з дітьми, що мають вади зору;
- роботи психолога потребують діти із вадами інтелекту, ЗПР, емоційно-вольової сфери; а за наявності певних проблем (порушення поведінки, орієнтації у просторі, особистісні проблеми тощо) – й інші категорії дітей;
- заняття з лікарем ЛФК відвідують діти з порушеннями моторики при різних видах аномалій;
- тифлопедагог проводить корекційні заняття з дітьми, які мають вади зору;
- сурдопедагог коригує мовлення дітей з вадами слуху;
- необхідність роботи з дитиною невропатолога, психіатра, офтальмолога, отоларинголога, лікаря-масажиста визначається після комплексного обстеження.

У будь-якому випадку зміст і обсяг роботи спеціалістів визначається індивідуально для кожної дитини після вивчення її особової справи і відповідних обстежень.

Календарне планування вчителя має узгоджуватись із планами роботи інших фахівців; важливою умовою співпраці є й постійне взаємне інформування про результати роботи дитини, її труднощі й досягнення. Вчитель повинен бути поінформованим і щодо медикаментозного лікування дитини чи необхідності для неї охоронного режиму, адже від цього залежить вибір методів роботи, тривалість і обсяг навантаження. Водночас вчитель, який найтісніше працює з дитиною, має, аналізуючи труднощі й проблеми дитини, повідомляти про них психологу, логопеду чи лікарю.

Одним із завдань роботи вчителя є надання батькам кваліфікованої допомоги у вихованні дитини з вадами психофізичного розвитку, зокрема, у формуванні адекватних взаємостосунків між батьками, іншими членами сім'ї та дитиною; створенні комфортної для розвитку дитини сімейної атмосфери; розширенні інформованості батьків про потенційні можливості дитини, її перспективи у різних аспектах життя; залученні членів родини до активної участі у вихованні й навчанні дитини.

Батьки не усвідомлюють, як їхня дитина просувається у шкільному навчанні, часто є неадекватними у оцінюванні можливостей своєї дитини, занижують або завищують вимоги до неї. Важливо відразу налаштувати батьків на активну участь у житті й вихованні дитини, оскільки передусім від цього буде залежати її розвиток. Саме тому педагоги і психолог повинні повідомляти батьків про успіхи дитини, пояснювати, у чому батьки можуть їй допомогти, до яких сімейних справ залучати. Бажано, щоб батьки контролювали виконання дитиною домашніх завдань, стимулювали до використання у самостійному житті навичок, одержаних під час занять з учителем чи іншими фахівцями.

Водночас важливим є і зворотній зв'язок. Батьки також мають інформувати педагогів і психолога про успіхи дитини, її труднощі, проблеми у здоров'ї й поведінці, одержане лікування тощо. Батьки мають пам'ятати, що в цілому відповідальність за життя і розвиток дитини лежить саме на них.

Отже, індивідуальне навчання дітей з психофізичними порушеннями є важливою формою їхньої соціалізації та розвитку, тому воно має бути корекційно спрямованим, поєднаним із роботою лікарів, психологів, інших вузьких спеціалістів та виховним впливом усієї родини.

Список використаних джерел

1. Боскис Р.М. Учителю о детях с нарушениями слуха: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1988. – 128 с.
2. Захаров А.И. Как предупредить отклонения в поведении ребенка. – М.: Просвещение, 1986. – 128 с.
3. Ілляшенко Т.Д., Стадненко Н.М. Аномальна дитина в школі: Навчально-методичний посібник. – К.: ІСДО, 1995. – 120 с.

4. Коррекционная педагогика в начальном образовании / Под ред. Г.Ф.Кумариной. – М.: Академия, 2001. – 320 с.
5. Миронова С.П., Гаврилов О.В., Матвеева М.П. Основы коррекционной педагогики: навчальний посібник. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – 264 с.
6. Петрова В.Г., Белякова И.В. Кто они, дети с отклонениями в развитии? – 2-е изд.- М.: Флинта: Московский социально-психологический институт. – 2000. – 104 с.

Annotation: The method of corrective work and individual approach to children with psychophysical defects in process individual education are shown in the article.

Keywords: corrective work; individual education; individual approach; children with psychophysical defects; teacher of individual education.

Отримано 18.09.2010 р.

УДК 376.014.54

Н.Г.Пахомова

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВНИ ТА СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ

У статті представлені основні структурні компоненти та методологічні основи педагогічних технологій корекційної роботи з дітьми із обмеженими психофізичними можливостями.

Ключові слова: технологія, педагогічна технологія, корекція, дитина з обмеженими психофізичними можливостями.

В статье представлены основные структурные компоненты и методологические основы педагогических технологий коррекционной работы с детьми с ограниченными психофизическими возможностями.

Ключевые слова: технология, педагогическая технология, коррекция, дети с ограниченными психофизическими возможностями.

Всебічне реформування вітчизняної системи освіти на засадах гуманізму та демократії, що знайшло своє вираження в урядових документах і нормативно-правових актах, зокрема, Законі України "Про освіту", "Про інноваційну діяльність", Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, "Концепції 12-річної загальноосвітньої школи", Державному стандарті спеціальної початкової освіти, неможливе без фундаментальних досліджень присвячених удосконаленню навчально-виховної і корекційної роботи з дітьми із психофізичними вадами, оптимізації процесу їх особистісного становлення в суспільстві, що безпосередньо пов'язано з впровадженням інноваційних технологій у корекційно-педагогічний процес.

Зважаючи на те, що теорія і практика педагогічних технологій постійно знаходиться на стадії розробки та розвитку, в спеціальній педагогіці і психології представлені чисельні дослідження, що висвітлюють актуальні питання удосконалення корекційно-педагогічного процесу та впровадження ефективних методів корекційної роботи. Різним аспектам цієї проблеми присвячені фундаментальні роботи українських вчених В. Бондаря, С. Миронової, Т. Сак, В. Синьова, Є. Собонович, В. Тарасун, Л. Фомічової, О. Хохліної, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін.

У контексті проблем спеціальної освіти ґрунтовно розроблено теоретичні аспекти технології корекційно-розвивального навчання й визначено ефективні шляхи удосконалення процесу навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку (І. Бех, В. Бондар, І. Єременко, С. Максименко, В. Синьов, Є. Собонович, О. Хохліна, В. Тарасун, Л. Фомічова, М. Шеремет, М. Ярмаченко та ін.), визначено основні аспекти інтегрованого навчання дітей із обмеженими психофізичними можливостями (В. Бондар, В. Засенко, А. Колупаєва та ін.). Поглиблення тенденції диференціації освіти, реалізація принципу варіативності дає змогу педагогічним колективам спеціальних навчально-виховних закладів обирати і конструювати корекційно-педагогічний процес за будь-якими моделями, зокрема й авторськими. Це супроводжується суттєвими позитивними змінами в теорії та практиці корекційної педагогіки: розробленням різних варіантів змісту освіти, використанням можливості